

Buk ái Paulo a le on uri narsán bos tám ruruna á EPESO

Worwor táil

I kán áruán láklák ái Paulo, a mulán hut á Epeso mák soi lain arbin (Apo 18:18-21), má a kaleng mul i kán átuil láklák (Apo 19:1-20:1). Buk minái a para talsai suri bos arasosah ái Káláu a tari si git á bos tám ruruna kabin git kes mam Karisito (Epe 1:3-14). Ái Káláu ákte kára pas git (1:4), ákte patak pas git (1:5), ákte hul asengsegeng pas git (1:7), ákte pah palai kángit sápkín tatalen (1:7), má ákte tar kalar git mai Tanián a Pilpil (1:13-14) suri inngas tari ngo gita otoi tan lalain arasosah (1:11, 1:14). Mái Káláu a aliu git ngorer suri parpara agas na ur káián masik (1:6, 1:12, 1:14). Io, má ngorer ái Paulo ák sung suri git á bos tám ruruna giták mánán tumani matngan araliu minái káián ái Káláu (1:15-23). Til hirá git kis i lalin kángit sápkín tatalen, mái sár ái Káláu a mámna git (2:1-7). Má ái sinih a ruruna i Karisito, ái Káláu na tabar bia on mai araliu. Má a parai mul ngo kápte kes a arwat suri na songsong pasi araliu si Káláu (2:8-10). Tungu, git er kápgite kakun Iudáia git kis tepák alar Káláu, mái sár kabin i táit a longoi ái Karisito, áng kabat arsakta git er git tili risán tiklik mai tan Iudáia má gitá kesá kepwen kálámul onin (2:11-3:13). Ái á lala támin táit sang, má a kis punpunam i marán bet (3:3-6), mái Paulo ák sung ngo gita arwat suri mánán

ilmi lain armámna minái káián ái Karisito (3:14-21). Má ngo ái Káláu ákte aliu git ngorer, a kuluk ngo kángit tatalen na arwat mai kángit hutngin liu (4:1-6:20). Gita mák ilgi ngo git tukesi kápán páplun mam Karisito (4:1-16), má ngorer gita áksá pasi kángit hutngin liu (4:17-32). Gita liu i talas (5:1-20), má gita lu kuluk mai kángit tan wák ngo kángit tan pup, má gita lu kuluk mai rang nat git má rang mám git má rang kák git, má gita lu kuluk mul mai rung di lu táilna git má mai kángit bos toptop mul (5:21-6:9). Má suri arahrahi kán worwor, ái Paulo ák rakrakai i parai ngo gita áksá pasi kángit bos mermer án arup tilami si Káláu ngorer i kesi tám arup, suri giták arup mai bos sápkín tanián má giták suka bámbia di má giták sámTUR dik alari bos sápkín (6:10-20). KábUTKIS i buk minái a ngoro minái, ngo git á bos tám ruruna gita liu arwat mai lain araliu káián ái Káláu er ákte tari si git er git ruruna i Karisito.

¹ Buk minái iau Paulo iau siri, iau kesi apostolo si Iesu Karisito kabin i nemnem si Káláu ák ilwa pas iau. Iau le i buk min uri narsá gam á bos matananu si Káláu ada i malar á Epeso, á gam erei gam kes mam Karisito má gam lu muswan uri narsán. ² Artangan má bál matau kándiar ái Káláu Kák git mái Konom Iesu Karisito, na kis tiklik mam gam.

Arasosah uri tángni tanián kálámul

³ Parpara agas ur si Káláu, koner a Káláu káián kángit Konom Iesu Karisito má a Kákán mul.

Kabin git kes mam Karisito, ái Káláu ákte asosah i git mai bos arasosah no tilami bát suri na tángni taniá git. ⁴ Hirá sang i pákánbung kápte be a aksimi naul bát má naul bim, ái Káláu ákte kára pas git suri gita kes mam Karisito má ngorer gita káián sang ái Káláu. Má pasi á ngorer, gita pilpil má nokwan pagas uri mátán. ⁵ Kabin a máмна git, ái Káláu ákte hol pagas i git ngoromin. A hol taru ngo ái Iesu Karisito na mat sur git, má tili kán minat, ái Káláu na patak pas git giták rang natun sang. Má táit min a hut tili kán ásásla má kán nemnem. ⁶ Gita para agas Káláu suri kán tilik lain artangan uri narsá git er ákte tabar bia i git mai kán Kalik alal!

⁷ Kán tilik artangan ái Káláu a káng ungleu uri narsá git, má ngorer a pah palai kángit sápkín mai dárán ái Natun er a hul asengsegeng i git. ⁸ Má artangan er ákte urai uri git a lala pakta taladeng mák tuan sorliu sang. Ái Káláu a polon á hol sang má kán mánán a talas suri tan táit no. ⁹ Má ngorer a apilwasi kán holhol taru a bál konmi til tungu, má onin ákte para aposoi ur si git. Má on á kán holhol taru er, ái Káláu a mur i kán nemnem sang mák tarwa Karisito suri long artálár pasi. ¹⁰ Má namur, ngo ákte artálár i pákánbung, ái Káláu na arahi kán holhol taru má nák pam talum noi bos akaksim uri lalin i Karisito, bos táit tilami naul bát má til main i naul bim mul, má ái na lulngán i tan táit no.

¹¹ Ái Káláu a longoi bos táit no suri dik tapam

hut muswan ngorer i kán nemnem má kán holhol taru sang. Má kán holhol taru a ngoromin. A nem on mák hol pagas i gim ngo gima kán matananu sang, má ngorer a tarwa Karisito mák mat sur gim. A longoi ngorer mák adikái kán holhol taru, mái Karisito ák ngoro sál gim uri narsán ái Káláu, ki ngorer ái Káláu a ilwa pas gim gimá kusak uri kán mát sang. ¹² Má ngorer gim á bos mulán kálámul suri atri kángim ngangai i Karisito. Mái Káláu a longoi ngorer suri gima para agasi sang má para talsai ngo ái Káláu a tuan kuluk pala!

¹³ Má a ngoi mul sur gam. Gamáte longrai á pinpidan a támin, wa lain arbin sang, má gamá ruruna on má ák aliu pas gam. Áá, gamá ruruna i Karisito, má ngorer ái Káláu a akiláng i gam ngo gam á rang buhán sang er ák tari si gam á Tanián a Pilpil ngorer ákte oror pagas mai. ¹⁴ Tanián a Pilpil, ái ái Káláu a tar kári mai suri gita mánán tumran on ngo tan arasosah ái Káláu ákte oror pagas mai ngo ur káián kán matananu, tan táit er na hut muswan sang. Má git mákái ngorer má gitá mánán sang ngo ái Káláu ákte ulát git alari kángit kis án kamkabat má gitá sengsegeng má! Gita para agasi sang má para talsai ngo ái Káláu a tuan kuluk pala!

Kán sung ái Paulo

¹⁵⁻¹⁶ Kabin i tan táit no er ái Káláu ákte longoi suri kán matananu, iau lu balbal ot kuluk uri narsán sur gam. Tungu iakte longrai sur gam ngo a mon á kamu lala ruruna i Konom Iesu má gamá lu lala mámnai bos matananu si Káláu.

Má turpasi i pákánbung erei ák pang onin, káp iau te lu ráu pala gam i kak tan sung. ¹⁷ Iau lu sung Káláu, wa Káláu káián kángit Konom Iesu Karisito, má ái á Kák git a tuan alal. Iau sungi suri na asosah i gam mai Tanián, suri na tari polon á hol si gam má na aposoi támin sur Káláu narsá gam, má ngorer gamák mánán muswan i Káláu. ¹⁸ Iau sungi suri na atalsai kamu hol gamák talas. Má ngorer gama mánán pasi dánih á ngangai er ákte kilkila pas gam ur on, má gama mánán pasi tan arasosah a tuan kuluk sang er ákte oror taru mai ur singin kán matananu. ¹⁹ Má gama mánán pasi mul i kán rakrakai a tuan pakta sorliu mák lu tangan git á bos tám ruruna. Kán rakrakai min a lu him i git, ái á tilik rakrakai sang ²⁰ er a aptur kalengna Karisito mai alari minat mák aksimi i risán mingin ami bát. ²¹ Mái Karisito imi má a tiling konom, má a ninir i ngisán sorliwi bos tátáil má bos rung a mon i kándi rakrakai main i naul bim má iamuni naul bát mul. Má tilik ngis a kipi a pakta sorliwi tan ngis no til onin má tili bos pákánbung er namur. ²² Ái Káláu ákte rusan tari tan táit no uri lalin keken ái Karisito, mái Káláu a tar Karisito si git á boh tám ruruna suri ná k lulgán i git. ²³ Git boh tám ruruna git á páplun, mái Karisito ái á lulgán i git. Ái Karisito a hau kunlán kabin i git á boh tám ruruna. Má tan táit no sang a hau kunlán kabin i Karisito.

1:17: Kol 1:9   **1:19:** Kol 1:11   **1:20:** Sak 110:1; 2Ko 13:4;
 Kol 2:12   **1:21:** Kol 1:16, 2:10   **1:22:** Sak 8:6   **1:23:** Rom
 12:5; Epe 4:10, 15; Kol 1:18

2

Ái Káláu a aliu pas git gitá kes mam Karisito

¹ Tungu besang, taniá gam kápate liu kabin gam lu mur i sápkín sár má káp gam tini taram i Káláu. ² I bung erei, gam lu murmur i sápkín ninsin naul matmatngan pokon, má gam lu taram singin koner a kátlán i bos sápkín tanián iamuni armongoh, má ái má onin a lu kátlán i rung er di abulbul i Káláu. ³ A támin ngo git no a ngorer sang i kángit liu á tungu. Git lu long artálár pasi ninsin kápán páplun, ngorer git murmur i nemnem káián kángit holhol má káián kápán páplun i git. Git longoi ngorer sár, má ngorer rangrangas si Káláu na ian sang i git ngorer na ian i tan kálámul no.

⁴ Mái sár, ái Káláu a lala káng mai armámna, má ngorer a mámna git ⁵ i pákánbung taniá git kápate liu besang kabin git kulkulut i Káláu. A mámna git ngorer mák aliu pasi taniá git gitá kes mam Karisito. Áá, ái Káláu a lala mámna git mák tangan git er ák aliu pas git. ⁶ Má kabin git káián ái Iesu Karisito, ái Káláu ákte apturi tanián i git tili minat. Má tanián i git a erei i narsán ái Karisito di kis tiklik, suri tanián i git na kátlán tiklik mai ami bát. ⁷ A longoi ngorer suri matananu er da hut namur da mákái kán artangan má armámna er a inngas tari si git i Iesu Karisito ngo a tuan pakta sorsorliu sang. ⁸ Máká! Araliu er gam otoi a hut tili artangan si Káláu kabin gam ruruna. Kápte

ngo wán kamu rakrakai. Ái sár ái Káláu a tabar gam mai. ⁹ Áá, kápate hut tili kamu songsong, kápate. A hut tili artangan sár si Káláu, má ngorer kápate arwat ngo tekes na para agas pasi sang ngo ái ákte liu kabin i lain ninsin. ¹⁰ Ái Káláu a lu bal timan git má a aksim git gitá kes mam Iesu Karisito suri giták lu longoi lain tatalen sár, ngorer ái Káláu ákte eran páksi tungu suri gita longoi.

Rung tili risán má tan Iudáia di tukes sár

¹¹ Gam erei gam bos rung tili risán, gama akalengnai kamu hol uri kamu liu til tungu. Gim á bos kakun Iudáia, gimáte kipi kut aririu má gam á kápate, má ngorer gim mák asosih i gam ngo kápate gam matananu si Káláu. A támin ngo kut aririu ái á tatalen gim longoi uri kápán páplun i gim sár, mái sár a akiláng i gim ngo gim matananu si Káláu. ¹² Má i pákánbung tungu gam kis kaplah besang alar Karisito, gam á bos temes uri narsán matananu Israel. Ái Káláu ákte oror taru mam di mák atri kán bos kamkabat ur si di. Ái sár á gam káp kamu te kuir on á oror má kamkabat er. Kamu malar minái i naul bim, má kápgamte mánán i Káláu, má káp kamu te ngangai mul suri gama mákái te lain táit urada i táil. ¹³ Áá, tungu gam kis tepák. Ái sár onin, gamáte kes mam Iesu Karisito kabin dárán a sal mák mat, má ngorer ákte talka pas gam ur pátum.

2:9: 1Ko 1:29-31; 2Ti 1:9
Kol 1:21

2:10: Tit 2:14

2:12: Rom 9:4;

2:13: Kol 1:20

14-15 Ái Karisito, ái sang á kángit moloh. Tungu gim tan Iudáia má gam á tan rung tili risán, git lu aramikmik arliu i git. Má a mon á bat kus, wa nagogon sang si Moses, a pangkus pala git uri aru i mát. Mái Karisito ákte tari kápán páplun sang mák mat, ki kán minat a longoi nagogon er ák tu karusrusán sár, má ngorer ák sá arusái bat kus er má gitá kes sár á mát. Áá, ái Karisito a ahutngin pasi aru i mát er mák amoloh i diar suri diar á tukesá hutngin mát mam Karisito. ¹⁶ Ái Karisito ák mat iamuni kubau kus mák arahi kándiar aramikmik, mák pam arakta diar no uri kes sár á mát. A longoi ngorer máng kip kalengna di no uri narsán ái Káláu. ¹⁷ Ái Karisito a hut mák lu arbin mai lain arbin er a káh auti moloh. A arbin uri narsá gam á bos rung tili risán gam kis tepák alar Káláu, má a arbin mul narsá gim á bos Iudáia gim kis pátum on. ¹⁸ Má kabin i táit a longoi ái Karisito, git no git artálár suri tukes sár á Tanián na tangan git má giták hut ami narsán ái Kák git.

¹⁹ Má pasi á ngorer, kápte ngo gam ngoro tan temes káp kándi te bim, kápte. Gam kesá mát mai matananu si Káláu, má gamáte arabuhán mam Káláu sang, ²⁰ má gam ngoro rum si Káláu. Ái Iesu Karisito, ái sang á kábutkis on á rum erei ngorer i bos toros. Má bos apostolo má bos tám worwor tus di ngoro pálkibán rum a kis ami iátin toros. ²¹ Ái Karisito sang a kábutkis máng kipkip i rum ák rakai, má ái a atri iamuni ák aptur ák rum a pilpil

---

2:14-15: 1Ko 12:13; Kol 2:14   **2:16:** Kol 1:20, 22   **2:17:** Ais 57:19   **2:19:** Epe 3:6   **2:20:** 1Ko 3:11   **2:21:** 1Ko 3:16

ur káián ái Káláu. ²² Má gam mul gam kes mam Karisito. Ái Karisito ákte kip talum gam mam gim, má git no a long git uri rum Tanián ái Káláu a lu kis on.

3

Kán him ái Paulo narsán rung tili risán

¹ Má kabin suri tan támin táit ái Káláu ákte longoi mam git, pasi á ngorer iak lu sung sur gam, á iau ái Paulo iau kis i rumán batbat kalar kabin iau toptop si Iesu Karisito má iak lu him suri tangan gam ái rung tili risán. ² Gamáte longrai má sur iau, má gamá mánán ngo ái Káláu a mámna iau mák ilwa pas iau suri ina longoi kak talar, má ngorer ina tangan gam mai. ³ Ái Káláu a apilwasi kán holhol taru a bál konmi til tungu, má ákte para aposoi ur singing. Iakte kálik lu para talsai sár, ⁴ má ngo gama wásái er iakte le on, ki gamák mák ilmi ngo iau mánán kuluk i midán ái Káláu sur Karisito er a tur punpunam tungu. ⁵ Til alhirá sang, ái Káláu ákte bál konmi midán er tili holhol káián kálámul. Mái sár onin Tanián ái Káláu ákte para aposoi singin kán bos apostolo má kán tan tám worwor tus. ⁶ Má midán er a punpunam tungu a ngoromin. Gam ái rung tili risán, a mon i kamu kuir mul tili tan arasosah si Káláu tiklik mam gim á bos Iudáia. Ái Káláu ákte pam talum git no uri kes sár á páplun, má na duk i gam mul á tan táit ái Káláu a oror pagas mai ngo na tapam hut si di ái rung di ruruna i Iesu

---

2:22: 1Pe 2:5   **3:1:** Pil 1:7, 13   **3:2:** Kol 1:25   **3:3:** Epe 1:9-10; Kol 1:26   **3:6:** Epe 2:13, 16-19

Karisito. Tan táit no erei na hut sang kabin gam ruruna i lain arbin.

⁷ Ái Káláu a ilwa pas iau má iak tám toptop singin lain arbin. Kak talar án toptop, ái á lain artabar si Káláu uri narsang, mái Káláu a tari kán rakrakai singing suri ina long artálár pasi kak talar. ⁸ Iau pulus iau ngo iau gengen i lalin bos matananu no si Káláu. Ái sár ái Káláu ákte kuluk mam iau er ák tari singing á kak talar ngoromin, suri ina alsai lain arbin narsán rung tili risán. Má lain arbin er a para talsai si di suri tan arasosah si Karisito a tuan kahkahlagit. ⁹ Má kesi kak talar mul suri ina worwor talas suri ngádáh ái Káláu na himnai ngoi á kán holhol taru nák hut muswan sang. Ái Káláu Tám Akaksim, koner a aksimi bos táit no, a kebep tai kán holhol taru suri áng kis punpunam til alhirá sang. ¹⁰ A longoi ngorer suri onin, git á bos tám ruruna gita kip auti kán toltolom holhol ái Káláu. Má ngorer rung a mon i kándi rakrakai ami bát mái rung di lu kátlán i di, da mákái má dák mánán pasi ngo ái Káláu a polon á hol sang. ¹¹ Ái Káláu a longoi ngorer suri ák long artálár pasi kán holhol taru a hol páksi til alhirá, má onin ái kángit Konom Iesu Karisito ákte mur arwat pasi sang. ¹² Má kabin git kes mam Karisito má gitáte atri kángit ruruna on, koion gita mátut suri han pátum Káláu, ái sár gita dangdang uri narsán sang. ¹³ Má ngorer, iau sung gam ngo koion na tabureng i bál gam kabin i rangrangas iau áslai sur gam, ái sár gama laes kunán.

Tan Epeso da mákái armámna si Karisito

¹⁴ Áá, kabin suri tan támin táit ái Káláu ákte longoi, pasi á ngorer iau pur dirtapul i mátán táil i Kák git má iak sung sur gam. ¹⁵ Mái Kák git sang, bos mát tili naul bát má til main i naul bim, di sos tili akaksim káián. ¹⁶ Áá, iau sung Káláu Kák git suri Tanián a Pilpil na tari rakrakai si gam tili kán tilik omobop án arasosah imi bat, suri nák arakrakai i bál gam nák tur atu. ¹⁷ Má iau sung mul suri ái Karisito na mon i bál gam má nák lu kis iatung on ngoro kán rum sang, kabin gam ruruna on. Iau sung ngo nirwán kamu ruruna na sisip nák duk i kán armámna, má kán armámna er na kábutkis on á kamu ruruna. ¹⁸ Iau sung ngo gam tiklik mai boh matanenu si Káláu, gam no gama talas muswan sang suri armámna si Karisito, ngo a tuan tápál mák lala dol, má a tuan kahkahlagit sang uradi má a lala imi taladeng mul. ¹⁹ Má iau sung mul ngo gama áslai armámna si Karisito er a sorliwi matngan armámna no, má matanenu kápdite arwat suri da mánán pasi. Áá, iau sung suri ngo gama mánán muswan i armámna erei, suri ái Káláu na akángái bál gam mai kán holhol má kán ninas má kán rakrakai mul.

²⁰ Gita parpara agas uri narsán ái Káláu, koner a mon i kán rakrakai a lu him i git, má kán rakrakai erei a arwat suri long artálár pasi táit a sorliwi kángit holhol má kángit sung. ²¹ Git á tan tám ruruna til onin, mái rung er namur mul, á git git kes mam Iesu Karisito, gita lu parpara agas áklis uri narsán ái Káláu! A támin muswan.

4

Git tukes sár i páplun ái Karisito

¹ Ái Káláu ákte kilkila pas gam má ákte para talsai suri kamu ninas na nokwan má na kuluk. Má ngorer á iau, iau kis be i rumán batbat kalar kabin iau talar mai him si Konom, iau sung gam ngo gama mur arwat pasi kán nemnem ákte parai. ² Koion gama apakta pas gam, ái sár gama mur i tatalen án arabálbál má tatalen án kis pau. Rang tur gam er gam matai kándi ninas, gama tu bál konmi sár i kándi tatalen, má gama inngas tari kamu armámna narsá di. ³ Tanián a Pilpil a tari moloh, má moloh er a kabat tiklikna gam má gamá kesá kepwen mát sár. Má ngorer gama rakrakai suri kebepai kepwen mát er gamák ekesi kis ngorer sang. ⁴ Git no á tan tám ruruna git sosopas uri kes sár á páplun, má kes sár á Tanián a Pilpil a kis, má kes sár á táit git kis án ngangai suri, er ái Káláu ákte kilkila pas git ur on. ⁵ Kes sár á kángit Konom, má kes sár á kángit ruruna, má git no git kip arsiu uri kes sár á sálán, ngo git káián sang ái Káláu. ⁶ Git marán sang, ái sár Kák git a tukes sár, má ái ái Káláu má kángit Konom mul, má a lu mon i git mák lu tangan git gitá long artálár pasi kán nemnem.

⁷ Git keskeskes, ái Karisito a tangan git mai alal án artabar suri ák arwat mai talar ákte tari si git. ⁸ A ngorer a parai i Buk Tabu sur Karisito ngoromin,

“A suka bámiyai kán tan kurtara máng kabat di,

mák lam di uramuni sang,
 má ák tari toltolom artabar singin kán
 matananu.”

⁹ Má dáníh á sálán á worwor er a parai ngo, “A lam di uramuni sang”? A sálán ngo a mulán sosih uradi sang i kesá kuir idi tanglon bim. ¹⁰ Máí koner a sosih, áí sár áí koner a tapam mul. Má a tapam uramuni sang sorliwi armongoh suri naul bim má naul bát na tep mam Karisito.

¹¹ Máí Karisito a tari toltolom artabar singin kán matananu ngoromin:

a tulsai him án apostolo singin te,
 má te a tulsai si di á him án mánán tusi midán
 áí Káláu má parai singin kálámul,
 má te sang, a tari si di á him án arbin talas mai
 lain arbin,
 má te a tari si di á him án ololoh i boh tám
 ruruna,
 má singin te a tulsai him án tari aratintin
 narsán matananu si Káláu.

¹² A tari tan artabar erei suri tángni páplun áí Karisito, wa git á boh tám ruruna sang. Gita lu him mai arliu i git sang suri páplun áí Karisito na maras kuluk má nák rakrakai pagas. ¹³ Gita lu him ngorer pang i bung git á boh tám ruruna gita hau talum uri kes sár á boh matananu, ngorer na kesá kepwen kángit ruruna má kángit mánán suri Natun áí Káláu. Má ngorer, gita mák ilmi ngo ákte matuk má i kángit hol, má kángit tatalen ákte arwat mai káián áí Karisito.

¹⁴ Má ngorer i bung erei sang, kápte gita kis mul ngoro tan gengen kalilik. Tan kalilik kápдите

talas be suri aratintin ngo a kuluk ngo a sák. Má ngo tekesá kálámul a hut mák longoi wak narsá di mai hutngin aratintin, a tu agur pas di sár mák lam bengta di uri aratintin kápate nokwan, kabin kándi hol kápate be a tumran. Di ngorer sár i takup a bibialol iamuda i lontas i taul gus. Má git kápate, kabin erei na matuk sang i kángit hol, má kápate gita mur i angagur án aratintin. ¹⁵ Ái sár kángit liu na pámpur i támin sur Káláu má tatalen án armámna arliu, má ngorer kángit ninas na marmaras hanhan uri kán matngan ninas ái Karisito, ái koner a lulngán i git. ¹⁶ Áá, ái Karisito a lulngán i git, má git á páplun sang. Má i lalin kán ololoh a lu kátlán i bos kalkuir páplun dik sosopas talum, má irwatin a lu top páptaí tan sosopas ák lu kes on mák lu tur dik i páplun. Má ngo git á bos kalkuir gita him kuluk sang, ki páplun ái Karisito no na lu marmaras má nák tur rakrakai má náng káng mai armámna.

Kándi hutngin ninas ái rung di káián ái Karisito

¹⁷ Má inái iau sung gam i ngisán ái Konom má iak akeng i gam mul ngoromin. Turpasi onin, koion gama tunga liu ngoro rung kápдите mánán i Káláu. A tu táit bia á tan táit di lu hol on, ¹⁸ má kándi hol a kuron be. Dikte dungdung kári talngá di suri worwor si Káláu, ki kápдите talas ur on. Má ngorer káp kándi te kuir i hutngin liu er ái Káláu a tari singin rung di mánán on. ¹⁹ Dikte tahun palai kándi tatalen án rumrum, má di lu rárup suri mur i kándi nemnem má di matai suri

arsok palai. Ngorer dik tar kunla di suri bop mai lite wák, má dik lu mur i toltolom durwán tatalen ngorer a lala dur.

²⁰ Ái sár á gam, aratintin sur Karisito er gam kipi, kápte a ngorer. ²¹ Lain arbin er gamáte longrai má dikte atintin gam mai má gamá mur on, ái á támin muswan sur Iesu. ²² Má ngorer gama gagas palai torahin risán bál gam mai kán ninas gam lu mur on til tungu. Bos ninsi gam er a tunga asáksák kalengna gam, kabin a lam bengta gam uri tatalen a sák. ²³ Gama gagas palai ngorer suri ái Káláu na ahutngin pasi bál gam má kamu hol. ²⁴ Má gama áksá pasi hutngin bál gam er ái Káláu a longoi ák ngoro ái sang. Má ngo gamáte áksá pasi má i hutngin bál gam, ngorer gam tunga mur i támin muswan, má ninsi gam na lu nokwan má na lu pilpil.

²⁵ Má ngorer gama tánlak alari tatalen án an-gagur! Má gam no sang gama lu para támin masik ur singin rang táir i gam, kabin git no bos kalkuir i kes sár á páplun. ²⁶ Má ngo gam togor i tekesá bung, koion gama káksiái kamu togor nák lam gam uri sápkín, má koion kamu togor na kis dol nák dorah i nas mai. ²⁷ Má koion mul gama pasbat pas Satan má tari arliwán singin. ²⁸ Kálámul a lu siksikip, a kuluk ngo na arsok til on, má nák turpasi songsong mai lain him muswan uri tángni sang má tangan rung di sáhár mul.

²⁹ Má koion mul gama worwor mai sangnán

4:22: Rom 8:13; Kol 3:9   **4:23:** Rom 12:2   **4:24:** Tgk 1:26;
 Kol 3:10   **4:25:** Skr 8:16; Kol 3:8-9   **4:26:** Sak 4:4; Iak 1:19-20
4:29: Kol 4:6

worwor. Ái sár gama parai lain worwor er na tángni kándi sáhár ái rung di longrai, suri ngorer na akulukna di má nák asosah i di. ³⁰ Koion gama atabureng i Tanián a Pilpil nák tinang, kabin ái á akiláng si Káláu a inngasi ngo na mon i tekesá bung sang ái Káláu na asengsegeng i gam ekes pala. ³¹ Má gama gagas palai bos tatalen a sák ngorer i bál mos pagas, má bál mos melek, má togor, má perek, má ot bilingnai kálámul, má nemnem suri long bengtai tur gam. ³² Ái sár gama mur i tatalen án artangan má armámna arliu i gam, má gama hol palai kándi sápkín di longoi narsá gam ngorer ái Káláu ákte hol palai kamu sápkín kabin i táit a longoi ái Karisito.

5

Gama tunga liu pagas i talas

¹ Gam á bos kalik alal si Káláu, má ngorer gama tin murwai kán ninas suri gamák ngoro ái sang. ² Armámna na kátlán i kamu ninas ngorer i armámna a kátlán i Karisito ngoi, er ák tari kán liu sur git ngorer i osmapak má lain artabar a tomtom uri narsán ái Káláu.

³ Gam á bos matananu si Káláu, má ngorer a nokwan ngo kamu ninas na pilpil pagas. Koion á longoi sápkín mai wák kápte ngo kiam. Koion á longoi lala durwán sápkín tatalen. Koion á gong kári táit. ⁴ Má kápate nokwan suri gama parai boh sangnán worwor, ngo worwor a so

---

4:30: Ais 63:10; Epe 1:13-14; 1Te 5:19   **4:31:** Kol 3:8   **4:32:**
 Mat 6:14, 18:22-35; Kol 3:12-13   **5:1:** Mat 5:48   **5:2:** Kal 29:18;
 Eba 10:10

tili ngudun kálámul má kápte te hol namurwai, ngo durwán tartar retreat. Koion á ngus gam na pángáng palai sápkín worwor ngorer, ái sár tili ngus gam na so i worwor án ot kuluk uri narsán ái Káláu. ⁵ A támin muswan sang á minái. Ái koner a bop mai lite wák ngo a longoi lala durwán sápkín tatalen ngo a lu gong kári táit, ái kápnate otoi tekesi kuir arasosah tili lolsit si Karisito mái Káláu. Áá, kápnate otoi kabin tatalen án gong kári táit a keles Káláu i bál kálámul ngo a mur on.

⁶ Marán di parai ngo tan tatalen erei kápte ngo a sák, dik parai ngo tan tu táit bia sár má arwat gita longoi. Ái sár koion gama káksia tekes na agur pas gam mai tan páhngán worwor ngorer. Ngo tekes a longoi matngan tatalen ngorer, ki a abulbul i Káláu mái Káláu na aksimi kán togor ur on. ⁷ Ngorer gama elah pala di á tan kálámul ngorer. ⁸ Kabin tungu gam lu kis i kuron, ái sár onin gamáte han má uri matananu si Konom, má ngorer gamá kis má i talas. Ki ngorer, gama tunga liu pagas sang i talas, ⁹ kabin talas er a kip auti marán toltolom wán ngorer i boh tatalen a kuluk má a nokwan má a támin. ¹⁰ Gama ser pasi matngan tatalen er a lu agasgas pasi bál ái Konom. ¹¹⁻¹² Má gama elah palai tatalen tili kuron. Boh tatalen er di lu long kodongnai suri kápte kes na mák di, má iau mul iau rumrum suri para aposoi. Má kándi tatalen ngorer kápte lu káhái lain wán, kápte sang. Áá, gama elah palai, ái sár gama hut mai talas suri inngasi ngo táit di

---

5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5   **5:6:** Rom 1:18; Kol 2:4, 8   **5:8:** Ioa 12:36; Epe 2:13; Kol 1:13; 1Pe 2:9

longoi tili kuron a sák. ¹³ Ngo talas a atalsai táit, ki git artálár suri mánán muswan i táit er ngo a kuluk ngo a sák. ¹⁴ Má pasi á ngorer kesi kuir wor di lu parai ngo,

“Á iáu ái sinih u boptin,
una pán,
má unák aptur tili minat,

mái Karisito na atalsa iáu.”

¹⁵ Má ngorer gama ololoh kuluk i kamu inan, má koion gama ngorer i rung di ngul. Auh, gama ngorer sang i rung di mánán i nemnem si Káláu.

¹⁶ Má i bosbos bung kamu tu kis besang, gama ser sál suri gama longoi bos tatalen a kuluk, kabin i pákánbung min, bos kálámul di lu lala talar mai sápkín sár. ¹⁷ Koion gama ngul ngorer i rung di tu mur i holhol káián kálámul sár. Ái sár gama ser pasi matngan tatalen ngádáh ái Konom a nem on ngo gama longoi.

¹⁸ Koion gama lu akángái bál gam mai suir wain suri gamák bau, kabin tatalen er na long bengta gam. Ái sár gama káng mai Tanián a Pilpil suri na kátlán i gam. ¹⁹ Gama lu ot inau arliu i gam mai bos saksak tili pinpidan si Káláu, má bos saksak án parpara agas, má tan gárán pepe Tanián a Pilpil a tari si gam. Má gama saki bos saksak er uri narsán ái Konom mai parpara agas a aptur tili bál gam. ²⁰ Má kabin i kángit Konom Iesu Karisito, gama tunga ot kuluk uri narsán ái Káláu Kák git suri bos táit no a tapam hut.

Tatalen kán aramokson

²¹ Ngo gam nem ngo gama tari kamu rumrum si Karisito, ngorer gama rusan tar gam arliu i gam sang.

²² Gam á bos wák, gam lu rusan tar gam uri lalin ái Konom. Má i sál sár ngorer, gama lu rusan tar gam uri lalin kamu tan pup mul. ²³⁻²⁴ Git á bos tám ruruna git páplun sang ái Karisito koner a aliu pas git. Má ngorer a nokwan suri a kátlán i git, má kángit talar suri rusan tar git uri lalin i Karisito. Aramokson a ngorer mul kabin kálámul a mon i kán nokwan suri kátlán i kán wák, má talar kán wák suri na lu ekesi rusan tari sang uri lalin i kán pup.

²⁵ Má gam á tan káláu, gama lu mámnai kamu tan wák ngorer ái Karisito a lu mámnai kán matananu mák tari kán liu sur di. ²⁶ Ái Karisito a tari kán liu sur git á bos tám ruruna mák obop timan git ur káián ái Káláu ngoromin. A siu git mai dan gitá pilpil, má a timan pas git mai pinpidan si Káláu. ²⁷ A longoi ngorer suri git á bos tám ruruna gita pilpil pagas uri mátán. Kápnate duk i git á tekesi sápkín, ái sár gitá tuan alal má malilis uri mátán. Má ngorer ái Karisito na long pas git má nák top pas git ur káián sang. ²⁸ Ái Karisito a mámnai git á bos tám ruruna ngorer i páplun sang. Má gam á tan káláu, gama mámnai kamu tan wák ngorer gam lu mámnai kalengnai kápán páplun i gam. A támin ngo diar mokson aru i kápán páplun, mái sár

---

5:21: 1Pe 5:5   **5:22:** Kol 3:18; 1Pe 3:1   **5:23-24:** 1Ko 11:3;
Epe 1:22   **5:25:** Kol 3:19; 1Pe 3:7   **5:26:** Tit 3:5   **5:27:** 2Ko
11:2; Kol 1:22

diar tukes mul. Má kálámul a mámnai kán wák, ngorer a mámnai kalengnai sang. ²⁹ Kápte kesá kálámul a lu mikmikwai kápán páplun sang, ái sár a lu támri mák lu bálbál káuri. Mái Karisito a lu longoi mul ngorer narsá git á bos tám ruruna, a lu belbelken i git ³⁰ kabin git á bos kalkuir páplun sang. ³¹ A ngorer a parai i Buk Tabu ngo, “Má ngorer kálámul na han alar kákán mái mámán suri kis tiklik mam kán wák, má diarák tukes sár.” ³² Pinpidan erei a mon i aru tilik sálán, má kes a tur punpunam tungu. Má iau sang iau para talsai ngo kesá sálán a worwor artálár sur Karisito má git á bos tám ruruna. ³³ Má kesá sálán sang a parai tatalen kán aramokson main i naul bim ngoromin. Gam á tan káláu gama mámnai kamu tan wák ngorer gam lu mámnai kalengna gam sang. Má gam á bos wák, gama lu rumrum singin kamu tan pup.

6

Tatalen kán aratámán

¹ Gam á tan kalilik, kamu talar suri taram i rang kák gam mái rang mám gam, kabin a nokwan suri gama longoi ngorer. ² Tili sángul á arardos ái Káláu ákte tari si Moses, arardos er a tari singin tan kalilik, ái á mulán arardos ái Káláu a bontai mai kán oror mul. A parai ngoromin ngo, “Gama lu rumrum i rang kák gam má rang mám gam, ³ suri ngorer gama liu kuluk má kamu kis main i naul bim nák dol.”

5:31: Tgk 2:24; Mat 19:5

5:32: Apa 19:7

6:1: Kol 3:20

6:2: Nag 5:16

⁴ Má gam á boh tamankak, koion gama tartar mos ur singin rang nat gam, ái sár gama ololoh i di má gama atintin di mai matngan aranokwa má ot inau ái Konom a nem on.

Tatalen káián tám toptop má kándi tan tátáil

⁵ Gam á bos tám toptop, gama lu rusan tar gam uri lalin kamu tan tátáil til main i naul bim. Gama lu rumrum i di má gamák lu taram i di mai kunlán bál gam, ngorer sang gam lu him ur si Karisito.

⁶ Káksiai ngo kamu tátáil a mák gam ngo kápte, gama lu muswan suri kamu talar mai kunlán bál gam. Gama longoi ngorer suri long artálár pasi nemnem si Káláu, kabin gam á bos toptop si Karisito. ⁷ Má i pákánbung gam lu longoi kamu talar, koion gama tu hol on ngo gam kis án toptop ur singin kálámul sár. Ái sár gama hol on ngo gam kis án toptop si Konom, má ngorer gama lu him mai laes. ⁸ Má gama hol páptai ngoromin. Káksiai ngo gam kis án toptop singin kamu tan tátáil ngo gam sengsegeng sang, ái Konom na soa tari arsupan singin bos kálámul no dikte longoi lain him.

⁹ Má gam á tan tátáil, kamu ninas na kuluk ur singin kamu tan toptop, má koion gama worwor án amátut i di. Gama hol páptai sang ngo gam á tan tátáil má kamu tan toptop mul, gam no káián ái Konom imi bát, koner a toh pasi bos kálámul no mai tukes sár á tintoh.

Gama áksá pasi bos táit án arup uri gam

6:4: Sak 78:4; Kis 22:6; Kol 3:21   **6:5:** Kol 3:22-23; Tit 2:9-10; 1Pe 2:18   **6:8:** 2Ko 5:10; Kol 3:24-25   **6:9:** Rom 2:11; Kol 4:1

10 Má uri arahi kak worwor ina parai ngoromin. Gamáte kes mam Konom, má ngorer gama kip pasi mingin suri gamák tur rakrakai sang. 11 Gama áksá pasi kamu mermer án arup má tan papam no erei ái Káláu ákte tari si gam, suri ngorer gama arwat suri tur pala Satan i pákánbung a tohoi longoi wak mam gam suri na agur pas gam. 12 Gama áksái i gam ngorer kabin git kis besang i katbán máhán. Ái sár kángit tan kurtara kápte ngo di kápán páplun til main i bim sár, kápte. Git lu kurtara mai bos tánráu a lu kátlán onin i pákánbung án kuron, rung a mon i kándi rakrakai ngorer i tan sápkín tanián má bos morsohsoh. Bos sápkín táit er tilami bát má til main i bim mul di tunga arup mam git. 13 Má ngorer, onin gama áksá pasi kamu mermer án arup má gamák top i tan papam er ái Káláu ákte tari si gam! Gama longoi ngorer suri gama tur palai tan kurtara i pákánbung di hut suri arup mam gam. Má ngorer, gama arup nák dol má káp gama te puplir. Gama ekesi tur dik pagas sang.

14 Áá, gama tur dik sang ngoromin. Gama lu reureu mai támin muswan. Má gama oboi ninas a nokwan nák ngorer i kamu papal na babah kári bongbongon i gam. 15 Gama ruruna pagas i lain arbin er a lu tari moloh, a ngoro gamáte bákrái kik gam mai má gamák tur dik sang. 16 I bosbos bung no, gama top i kamu ruruna uri kamu papam, kabin kamu ruruna na long bingi bos unan a mon i kámnah on ái koner si Tám

Sápkín a tohoi suri so gam mai. ¹⁷ Kán araliu ái Káláu a ngoro pákpákur án arup, má ngorer gama top pasi má gamáng kukai. Má pinpidan si Káláu a ngoro tilik is Tanián a Pilpil ákte tari si gam, má gama top pagas on má gamák arup mai.

¹⁸ Gama eran páksi tan táit er, má gama sung Káláu mul suri na lu tangan gam. I bos toltolom bung no, gama lu mur i aratintin káián Tanián a Pilpil i pákánbung gam sung. Iau parai ngorer suri gama ekési atur páptai sung sang má koion gama puplir. Áá, gama sung áklis suri matanano no si Káláu. ¹⁹ Má i pákánbung gam sung, gama sung mul sur iau, suri ái Káláu na para tari singing á midán ina parai i pákánbung ina arbin. Má gama sung suri ái Káláu na tangan iau pasi inak mangan suri kip auti lain arbin a tur punpunam tungu, má onin ákte tur talas. ²⁰ Ái Káláu ákte obop iau iak tám arbin mai midán sang, má iau in má i batbat kalar kabin iau longoi talar er. Ngorer gama lu sung sur iau suri ina mangan mai arbin má káp ina te mátut, kabin kak án talar sang a ngorer.

Arahráhi worwor

²¹ Inái iau tarwa Tikikus suri na para talsai si gam á tan táit ákte kahra narsang, ngorer i bos arbin no suri kak liu má kang kis ada Rom. Áá, ái a tám ruruna mul má iau lala mámnai, má a lu muswan suri him si Konom. ²² Má pasi á ngorer,

---

6:17: Eba 4:12   **6:18:** Luk 18:1; Kol 4:2; 1Te 5:17   **6:19:** Kol 4:3-4; 2Te 3:1   **6:20:** 2Ko 5:20; Plm 9   **6:21:** Apo 20:4; Kol 4:7-8; 2Ti 4:12

iak tarwai narsá gam suri nák para tumani si gam á kángim liu má suri nák arakrakai i bál gam mul.

²³ Iau sung Káláu Kák git mái Konom Iesu Karisito suri diara tari kándiar moloh má armámna tiklik mai ruruna si rung di arabuhán mam Karisito. ²⁴ Ái Káláu na tari kán artangan suri na porta i bos kálámul no er di ekesi mámna kángit Konom Iesu Karisito mai kunlán bál di.

Hutngin kamkabat si Káláu
The New Testament in the Sursurunga Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sursurunga long
Niugini

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sursurunga

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 0727222139

The New Testament

in Sursurunga

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-09-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

59d51359-0c11-5334-a2e7-0e40b5a3442f